

Տ Խ Ր Ո Ւ Ն Ի

Տ. ՆԵՐՍԷՍ ԵՍԵՆԳ՝ ՔԱՀԱՆԵՑ ԹԱՎՈՒԲԱՆԵԱՆ

Մուկ խոսովք մը պատեց յանկարծ սիրտերնիս Յուլիս 4 ի Դէ. օրը, երբ Հալէպէն ուղղակի հոս տրուած հեռագրայն մը զուգեց թէ մեր վաղածանօթ սիրելին, պատուական Տ. Ներսէսը, ծանրապէս վիրաւորուած է իբր հոգիի մը դնդակէն: Իր արեան և հոգւոյն միանգամայն ծնունդ հոգեշնորհ զաւակը՝ Հ. Տիրան նոյն օրն իսկ ճամբայ հանեցինք անմիջապէս, առանց բոլորովին հաղորդելու իրեն՝ ամբողջ իրողութիւնը: Յաջորդ օրուան իրիկնադէմին իրմէ ստացուած գուժկան հեռագիրը թէ «հայրիկը անդարձ մեկնած է աշխարհէն» ի խոր խոցեց ամէնքս: Սրն ի բուն և զիշերախառն սուրալէ վերջ, հասեր էր զաւակը հօրը մնարին մօտ, իր արցունքովն ու համբոյրներովը փակելու համար միայն անոր աչքերը, հագին անխօս ժպտի մը սփոփանքը քաղելով անոնց արդէն մեռած նայուածքէն: — Տիրեցանք ամէնքս՝ ո՛չ միայն սիրելիի մը սգակից եղած լինելու պարտականութեամբ, այլ որովհետեւ անոր մէջ ճանչցած էինք շատոնց և միշտ՝ լուրջ, քաջ, առաքինի եւ ճշմարտապէս քրիստոնեայ հոգիի մը բարեմասնութիւնները: Այնթապի հայուքիւնը, Հալէպի ազգային կրօնական կեանքը, և Հայ եկեղեցին գլխովին՝ անդարմանելի կորուստ մը կ'առնենային առնոր արիւնջուայ դադաղին առջեւ: Արմաշու Դպրեմանքէն սկսեալ — ուր գացեր էր իբր զատուածանոց աշակերտակցելու 1902-1904՝ Պարգի, Շաւարշ, Պսակ, Շահէ վարդապետներուն, Դուբեան Սրբազանի վոխ-վանահայրութեան եւ Թորգոմ վարդապետի տեսչութեան շրջանին — ուշագրաւ եղած էր իր ամուր և անշեղ նկարագրովը և մաքուր կենցաղովը: Դարձին Այնթապ, անմիջապէս ընտանեկան կեանք կազմելով, և յետոյ քահանայական աստիճան ստանալով Սիւի մէջ Տ. Սահակ կաթողիկոսէ, ցոյց տուած էր իսկոյն թէ ոչ ոք խաբուած չէր իր մասին տածուած յոյսերուն մէջ: Իբր բարեխրատ քահանայ, իբր խաղաղարար պաշտօնեայ, իբր իմաստուն ժողովական, իբր խոհուն քարոզիչ՝ ամէնքը յարգած և սիրած էին զինքը: Ամէն բանէ առաջ, ազնիւ և քրիստոնեայ մարդն էր ան. ու այդ էր որ իրական արժէքի մը կը վերածէր իր մէջ հոգեւորականն ու պաշտօնատարը: Պատերազմի և տարագրութեան սև օրերուն, ժողովուրդը միթիւմակալ և ուրացումի հարկադրւելին դէմ իր կարգակիցները իրենց կոչումին բարձրութեան վրայ պահելու համար սպառած իր ջանքերը պիտի մնան պատմական: Յետոյ, պատերազմէն վերջը, Այնթապի ինքնապաշտպանութեան միջոցին, նոր Ղևոնդ երէցն էր ան, պատնէշին վրայ միշտ անքուն, որ խօսքով ու անձին օրինակով սիրտ և հոգի տուած էր օրուան տաղնապին և վաղուան անդօհին միջև տարուբերուող իր ժողովուրդին: Նոյն այդ դերն էր որ կատարած էր ան յետոյ Հալէպի Հայութեան կրօնական և ազգային կեանքին մէջ, ժամանակին ու պայմաններուն պատշաճեցուած կերպով, իբրեւ երեսփոխան, կրօնական, ատենապետ, կիրակնօրեայի կաղմակերպիչ և իբրեւ հայր հասարակաց, մինչև անիծեալ այն օրը, երբ յիմարութեան մաղձին մէջ թխտուած չնչնի պատճառ մը՝ պայթած էր յանկարծ իր վրայ, վերջ տալու համար թանկագին կեանքի մը: — Իր ատենապետած կրօնականը ամուսնալուծներ էր ամուր մը. կինը արտօնուեր էր վերամուսնութեան. իսկ այրը երկու տարի յետոյ միայն պիտի ունենար այդ իրաւունքը. անչափահաս զաւակը ըստ օրինի մնացած էր կնոջ մօտ: Այլը անդադար կը պահանջէր զայն կրօնականէն: Զուր անցեր էին ամէն յորդոր ու ճիգ՝ յորդորելու համար այրը, թէ եկեղեցական եւ քաղաքային օրէնքին պահանջն էր այդ: Այլ ու կնոջ երկարամիտ վէճերուն մէջ խաւարեր էր անոր հոգիին լոյսը, ու անօրէն չէր կրցեր տեսնել թէ ի՞նչ բարի կեանքի մը վրայ կը թափեր իր պիղծ մատնեղէն ժայթած մահուան կրակը: — Բայց հոգ չի վերջանար տարապարս զոհին զժախտութիւնը: Ի՞նչ բոխ արդարեւ այն քար անտարբերութեան, որով մարդիկ ճամբայ բացեր էին միայն որ անցնի անիկա իրենց մէջէն, երբ մահացու հարուածն ընդունելէ վերջ՝ չուարած՝ փողոց նետուեր էր անիկա ի խնդիր բժշկի. և յետոյ, ո՛վ հեղուութիւն ճակատագրին, ի՞նչպէս մեկնել բիրտ մերժումը ուրիշի մը — հայո՞ւ արդեօք — որ չէր ուղած իր զատարկ կառքին մէջ ընդունել արիւնջուայ քահանան, երբ թախանձալից հայցեր էր ան իրմէ՝ մինչև հիւանդանոց տանիլ զինքը: Միտքի՞ թէ սիրտ ինչպիսիքն սիրտերուն վրայ հեղու ճշմարիտ միթիւմութեան ցողը, վեհ. Բարդէն Ս. կաթողիկոսի՝ բարի հօլուի Ձի ժամու և ի տարածմունք՝ փութկոտութեամբ վազքն էր ի դերեղման իր սիրելւոյն՝ լալու իր անձկաւոյն վրայ, և իր լացովը հանդարտեցնելու համար արցունքն ու կոծը անոր ընտանիքին եւ հօտին, եւ այն

անօրինականներ՝ որով ամփոփել տուներ էր անոր մարմինը տարիներէ ի վեր իր հովուած և սփռ-
փած ժողովուրդին խորանին հովանիին տակ, զիրեն ի գիրս սրբոց»:

Միւրելի իմ Տ. Ներսէս, քահանայ ճշմարիտ՝ Աստուծոյ բարձրելոյ, աղբիւսար քաջութեամբ,
հովուեցիր խաղաղութեամբ, գործեցիր իմաստութեամբ, հանգի՛ր այժմ ի սրբութեան, արցո՛ւնք
ու խո՛ւնէկ հոգեկոյտիդ, օրհնութի՛ւն անուանդ ու յիշատակիդ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

Անոր մահը չէր որ հանդիսաւորեց եղիպտոսի Հայութիւնը՝ Յուլիոս 25ի Գլ. ի ետինքին, Աղեք-
սանդրոյ եկեղեցիին մէջ, այլ անմահութիւնը:

Երբ մարդիկ — իրե՞նց թէ իրենցմէ բարերարութեանը թախտէն՝ դորձէ ճշդել — կը հաս-
նին պայմաններու այն դաստառութիւն, ուր ելած հասած էր մերձ իննսունամեայ այս ծերունին,
անոնց դադաղները ա՛յլ սուգ ու սոսկում չէ բնաւ որ կը բերին իրենց հետ, մահը այլեւս անոնց
համար կ'ըլլայ տոմսակը լոկ՝ զոր պէտք է ունենալ անպատճառ, բաց զանելու համար մեծ փառ-
քին գոռոր:

Մարմինի պարտքին այդ վերջին տուրքն էր որ վճարեց կարապետ Մեղգոնեան ու մտաւ յա-
ւիտեական խաղաղութեան ներս:

Հիմա՞կ որ այլեւս մեր մէջ չունինք զինքը, բնազդօրէն և անդիմադրելի մղումով մըն է սա-
կայն որ մեր միտքը կ'անդրադառնայ կեանքին՝ զոր աղբիւսաւ անիկա մեր մէջ, ու, ինչպէս ա-
պագան պիտի ըսէ անշուշտ աւելի տիրաբար, մեզի համար:

Իրբ միտք՝ անուս և անգրագէտ, որ չէր կրցեր սորվիլ մայրենի լեզուն անգամ, իբրեւ բարք՝
բիրտ և յաճախ դժնեայ նոյն խկ. իբրեւ խելք՝ թիւի և խնայողութեանց ճիշդութեւ մէջ թրծուած
փորձառութիւն լոկ, իբրեւ հաւատաւոր՝ ներքին հրայրքներու ջերմութեամբը դեռ մինչև վերջերը
գէթ անծանօթ մնացած. խկ իբրեւ առողջութիւն՝ ճղճիմ կուրծք մը, որ քառասուն տարի արին
թքաւ շարունակ, վերջապէս իր կեանքն իբրեւ հասարակ գիծերու վրայ աղբաւ և ինքզինքը
պղտիկ կէտերու վրայ արժեցուցած այս մարդը ինչպէ՞ս յանկարծ կրցաւ իր անունը հանել այն-
պիսի բարձրութեան մը վրայ, ուր քիչեր, մեր մէջ, կրցեր էին ելնել ցարդ, իբրեւ ազգասէր նուիր-
ատու, և, զինքնք բո՛ւն բառը, իբրեւ մեծ բարերար:

Իր մահէն մինչև յուզարկաւորութեան օրը, հարցական այս խոկումն է որ հովուեցաւ զինք
մօտէն և հեռուէն ծանչցած բոլոր եղիպտահայերուն սրտին մէջ, կարելի է ըսել անխառն՝ թէ
այդ հարցումն է որ քիչ մը պիտի դրաղեցնէ միտքերը ամէն տեղ ուր որ վաղը իմացուի իր մահ-
ուան գոյժը և ազգին ըրած բարերարութեանց ցանկը: Անոնք որ քիչ մը շատ արժէք կուտան վեր-
լուծական դատումներու մեթոտին՝ նորէն պիտի դառնան այն մտածումներուն, զորս ունեցած
էին, բարերարութեան լուրը հրապարակ իջած օրէն մինչև անոր գործին իրաւարանօրէն և վերջ-
նապէս հաստատուած բողբէն:

Ու ամենէն առաջ իր գլուխը պիտի վեր ցցէ հետոյ այն կարծիքը՝ թէ Մեղգոնեան ըրաւ այդ
տրււնութիւնը, պարզապէս զրկելու համար իր ժառանգորդները կամ մերձաւոր ազգականները, ու-
րոնց հետ խոտով պահած էր զինքը միշտ իր դժնեայ բարքը: Յետոյ, պիտի չքաշուին դուշէ ոմանք
ըսել տակաւին թէ անիկա իր այդ գործին մէջ կրաւորական ենթակայութիւն մը մնացած էր
միշտ. ըրած էր ինչ որ ուրիշներն ըսած կամ թելադրած էին միշտ իրեն, այս ու այն կերպով
ազգելով իր կամքին վրայ. վերջապէս, պիտի ըսուի ինչ որ ըսուած է յաճախ սոյն բարեգործու-
թեանց ամբիւ, որոնք իրենց բնութեամբն իսկ անընդունակ են լուսնութեան մէջ կամ ի ծածուկ
կատարուելու, և լոկ փառասիրութեան պիտի վերադրեն գործն ամբողջ:

Իսկնք անմիջապէս թէ նա որ կը գրէ այս տողերը, իբրեւ մօտէն ծանօթ Մեղգոնեանին ան-
ձին, և տեղեակ՝ իրադարձութիւններուն, որոնց մէջէն անցաւ իր գործը, վերջին կերպին յանգելէ
առաջ, ինքզինքն ի վիճակի կը կարծէ իրենց իսկական արժէքին վերածելու համար այդ կարծիք-
ները: